

تاملی بر پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار؛ نقش و جایگاه آن در بهبود فضای کسب و کار

جمیل میلانی^۱*

چکیده

بهبود فضای کسب و کار و رفع موانع و مشکلات مرتبط با آن امری حیاتی در راستای توسعه اقتصادی می باشد. فضای کسب و کار نیازمند توجه و حمایت و برنامه ریزی ویژه می باشد. تجربه کشورهای توسعه یافته نشان می دهد که بدون توجه به فضای کسب و کار و حمایت از آن نمی توان انتظار بهبود اقتصادی و رونق کسب و کارها و در نهایت توسعه پایدار را داشت. فضای کسب و کار در کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نبوده و توجه جدی به آن و تلاش جهت بهبود فضای کسب و کار امری ضروری می باشد. یکی از راهکارهای موثر جهت بهبود فضای مذکور و شاید اصلی ترین راهکار، ایجاد و راه اندازی پنجره واحد شروع کسب و کار است که در کشورهای دیگر نیز تجربه شده است. در ایران نیز راه اندازی پنجره واحد شروع کسب و کار به عنوان یک راهکار جهت بهبود این فضا در دستور کار قرار گرفت و از سال ۱۳۹۸ اجرایی گردید. نوشتار پیش رو تلاش دارد تا با بررسی دلایل و ضرورت های ایجاد چنین فضایی ضمن تجزیه و تحلیل مستندات مربوطه و چگونگی راه اندازی آن، راهکارهایی را هم جهت بهبود هر چه بهتر آن ارائه نماید.

کلمات کلیدی: کسب و کار، پنجره واحد، ثبت شرکت، اتاق بازرگانی، بانک جهانی.

مقدمه

نشان دهنده این است که وضعیت ایران در رتبه بندی مذکور اصلاً مناسب نبوده و جزو کشورهای با رتبه بد محسوب می شود که چنین جایگاهی به هیچ وجه نمی تواند شایسته باشد. از آنجایی که شکوفایی و پویایی اقتصاد و رسیدن به توسعه پایدار منوط به سرمایه گذاری و همچنین رونق تولید می باشد برای حل شدن مشکل تولید، باید فضای کسب و کار بهبود یابد و این امر محقق نخواهد شد، مگر آن که موانع بر سر راه کسب و کارها برداشته شود. در واقع بهبود فضای کسب و کار هم مقدمه ای برای رونق و جذب سرمایه گذاری است و هم پیش شرطی مهم برای تولید و در نهایت توسعه اقتصادی. بر همین

هر چند فضای کسب و کار صرفاً یکی از زمینه های مرتبط با کسب و کار و توسعه و بهبود اقتصادی است اما به نظر می رسد یک عامل بسیار مهم و پایه ای و چه بسا مهمترین آنها نیز باشد. در گزارشهای سالیانه انجام کسب و کار که توسط بانک جهانی منتشر می شوند، میزان سهولت محیط حقوقی و اداری کسب و کار در طول چرخه عمر بنگاههای کوچک و متوسط در قالب ۱۰ نماگر در کشورهای مختلف اندازه گیری شده و نتیجه هر سال به صورت رتبه بندی کشورها از نظر سهولت انجام کسب و کار، اعلام می شود. آنچه تاکنون اعلام شده است

۱. تعاریف و کلیات

فضای کسب و کار و بهبود این فضا تاثیری انکارناپذیر در رشد و رونق اقتصادی دارد. لذا شناخت آن و عوامل موثر در آن هم دارای اهمیت است. چرا که شاخص فضای کسب و کار مهم ترین شاخص اقتصادی در رشد و شکل گیری بخش خصوصی و افزایش رشد اقتصادی جامعه است (حسین زاده، ۱۳۹۷: ۵۰۴). بهبود فضای کسب و کار به عنوان پیشآهنگ فرآیند توسعه، ضرورتی اجتناب ناپذیر است (دهباشی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۰۵). در همین راستا کسب و کار در یک تعریف کلی مجموعه عواملی است که بر عملکرد بنگاه تاثیر می گذارد اما مدیر بنگاه نمی تواند آن را به سهولت تغییر دهد و تا زمانی که محیط کسب و کار بهبود نیابد بهبود عملکرد بنگاه ها و بطور کلی بخش خصوصی امکان پذیر نمی باشد (بختیاری و شایسته، ۱۳۹۱: ۱۸۲). به طور کلی محیط کسب و کار تحت تاثیر عوامل اقتصادی، اجتماعی، جغرافیایی، فناوری، سیاسی، قانونی، نیروی کار، سیاستهای دولتی و همچنین وضعیت رقابتی در بازار می باشد البته با گسترش ادبیات محیط کسب و کار و تحقیقات در این زمینه امروزه به اهمیت عوامل درونی بیش از پیش پرداخته شده است (مرادی، ۱۳۹۸: ۹۶). بانک جهانی برای تبیین عوامل موثر بر محیط و فضای اقتصادی کشورهای جهان ۱۰ شاخص سهولت شروع کسب و کار را ذکر کرده است:

- ۱- ثبت شرکت یا شروع کسب و کار ۲- اخذ مجوزهای لازم ۳- استخدام و اخراج کارکنان ۴- ثبت داراییها ۵- اخذ تسهیلات و اعتبارات ۶- حمایت از سرمایه گذاران ۷- پرداخت مالیات ۸- تجارت خارجی ۹- کارایی نظام قضایی در الزام آور بودن قراردادهای ۱۰- اعلام ورشکستگی و خاتمه بخشیدن به کسب و کار (مکیان و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۸). هر چند ممکن است براساس تحولات صورت گرفته در حوزه های اقتصادی و فناوری شاخص های مهم دیگری را نیز بتوان بر شاخص های ذکر شده افزود (میلانی، ۱۴۰۱: ۲۷). در همین راستا راه اندازی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار به عنوان یکی از راههای بهبود فضای کسب و کار مطرح می باشد تا با ارائه خدمات مرتبط در آن بتوان نسبت به بهبود فضای کسب و کار و ارتقای رتبه ایران اقدام نمود.

اساس و با توجه به اینکه برابر رتبه بندی های صورت گرفته از سوی بانک جهانی وضعیت فضای کسب و کار در ایران در مقایسه با سایر کشورهای جهان نامطلوب و ضعیف ارزیابی شده است، تلاش برای بهبود این وضعیت در دستور کار نهادها و دستگاههای مربوطه به ویژه وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار گرفته است. در همین راستا فرهاد دژپسند وزیر وقت امور اقتصادی و دارایی در مراسم افتتاحیه پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار چهار شهر تبریز، اصفهان، مشهد و شیراز اظهارداشت: موضوع بهبود محیط کسب و کار به عنوان پیش نیاز دستیابی به اهداف رشد و توسعه اقتصادی کشور و سند چشم انداز نظام جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ مطرح بوده است. بنابراین علاوه بر احساس نیاز فعالان اقتصادی و فعالان حوزه کسب و کار اعم از کسب و کارهای خرد و کلان به نظر می رسد مدیران و مسئولان کشور نیز ضمن پذیرش ضعف های موجود در این حوزه در پی چاره جویی و تلاش برای گذر از وضع موجود به وضعیت مطلوب می باشند.

هدف پژوهش حاضر آن است تا ضمن توجه به مشکلات حوزه کسب و کار و چالش های فضای موجود به معرفی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار به عنوان راهکاری برای بهبود فضای کسب و کار بپردازد. اهمیت فضای کسب و کار در توسعه اقتصادی به حدی است که اگر به آن توجه جدی نشود و مشکلات و چالش های آن رفع نگردد توسعه سراسری بیش نخواهد بود. نتیجه بررسی ها و پژوهش های متعدد حاکی از آن است که فضای کسب و کار در کشور ما چندان مطلوب نیست که البته گزارش ها و رتبه بندی های بانک جهانی هم حاکی از این واقعیت است. مقاله حاضر صرفاً نگاهی مختصر به فرایند راه اندازی و مستندات مرتبط با پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار می باشد که با برشمردن فرصت ها و چالش های فضای مذکور در نهایت راهکارهایی را برای بهتر شدن وضع موجود ارائه می دهد. از آنجایی که تاکنون پژوهش مستقلی در ارتباط با موضوع مقاله صورت نگرفته و منابع موجود بسیار اندک می باشد تلاش شده است تا با بررسی منابع در دسترس و سایت های اینترنتی و خبری، پژوهشی انجام پذیرد که مورد استفاده علاقمندان در این زمینه باشد.

به صدور مجوزهای مربوط به صورت الکترونیکی و تبادل آن از طریق پنجره واحد تجاری فرامرزی اقدام کنند. اما پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار با هدف بهبود فضای کسب و کار، تسهیل در راه اندازی کسب و کار و به ویژه ثبت شرکت و همچنین بهبود رتبه کشور نزد بانک جهانی و اهدافی از این قبیل راه اندازی شده است که در ادامه مستندات آن و چگونگی راه اندازی توضیح داده خواهد شد.

راه اندازی پنجره واحد برابر توصیه‌های بانک جهانی اصلی‌ترین راهکار جهت جهش رتبه کشورها در ارتباط با فضای کسب و کار می باشد و بر همین اساس در دستور کار قرار گرفته است. این فرایند می تواند به جهش وضعیت اقتصادی هم کمک نماید در همین راستا فرهاد دژپسند وزیر وقت امور اقتصادی و دارایی در مراسم افتتاحیه پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار چهار شهر تبریز، اصفهان، مشهد و شیراز می گوید: قاعدتاً سرمایه‌گذاران بالقوه در تصمیم‌گیری خود بسیاری از عوامل نظیر، کیفیت کلی محیط کسب و کار یک اقتصاد، رقابت‌پذیری ملی، ثبات اقتصاد کلان، توسعه سیستم مالی، اندازه بازار، نقش قانون و کیفیت نیروی کار را نیز در نظر می‌گیرند. لذا توجه به فضای کسب و کار از این جهت نیز مهم می باشد که سرمایه‌گذاران قبل از اقدام به سرمایه‌گذاری به رصد و پایش این فضا پرداخته و با بررسی فرصت‌ها و چالش‌های آن تصمیم‌گیری می نمایند. بدیهی است فضای نامناسب کسب و کار نمی تواند با استقبال سرمایه‌گذاران روبه رو شود لذا بهبود آن پیش زمینه اصلی جذب سرمایه‌گذاری می‌باشد، بنابراین تلاش در این راستا از وظایف متولیان اقتصادی و برنامه ریزان کشور بوده که با همکاری بخش خصوصی در این راستا اقدام نمایند. بر همین مبنا فضای کسب و کار دو بازیگر اصلی و عمده دارد که یک طرف آن فعالان اقتصادی هستند و طرف دیگر نهادها و دستگاههای دولتی و اجرایی. به جرات می توان گفت که نقش دستگاههای اجرایی همپای فعالان اقتصادی و چه بسا بیشتر از آنها در فضای کسب و کار نمایانده می‌شود (میلانی، ۱۴۰۱: ۳۱). در همین راستا پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار با مشارکت دستگاههای اجرایی بخش دولتی و خصوصی راه‌اندازی شده است.

از دیدگاه عملی، پنجره واحد یک ورودی فیزیکی یا الکترونیک برای ارائه و حفظ تمام داده‌ها است (کرباسیان و بعیدی مفردنیا، ۱۳۹۳) این ورودی، به وسیله یک واحد یا مرجع، مدیریت می شود که پس از دریافت اطلاعات، آن را به تمام واحدهای مرتبط انتقال می دهد. راه اندازی این سیستم به همکاری و مشارکت میان واحدهای دولتی مرتبط نیاز دارد و بنابراین مستلزم تعهد و هدایت قوی سطوح بالای دولتی است (گل محمدی و کرمی، ۱۳۸۸: ۳۵). فیروزی رئیس وقت مرکز ملی مطالعات و پایش بهبود فضای محیط کسب و کار وزارت اقتصاد و دارایی معتقد است پنجره واحد فیزیکی در واقع یک ساختمان است که تمام دستگاههایی که برای شروع کسب و کار باید مجوز بدهند در آن مستقر می‌شوند تا متقاضی شروع کسب و کار بتواند تمام کارهای لازم را در همان یک ساختمان پیگیری کرده و به انجام برساند. که تعریف اخیر در عین سادگی به نظر می رسد بیشترین تناسب را با پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار دارد چرا که تعاریف دیگر بیشتر به پنجره واحد حوزه تجارت و گمرک اشاره دارند. با توجه به مطالب پیش گفته و جایگاه پنجره واحد می توان آن را اینگونه تعریف کرد: «استقرار کارشناسان نهادها و دستگاههای مرتبط با حوزه کسب و کار به ویژه ثبت شرکت در یک فضا و مکان مشخص جهت تسریع در ارائه خدمات و جلوگیری از طولانی شدن فرایند آن و کاهش زمان و هزینه متقاضیان با هدف بهبود فضای کسب و کار».

۲. سوابق و پیشینه؛ تجربه جهانی، نگاهی تطبیقی

پنجره واحد در کشور ما قبلاً در حوزه گمرک ایجاد شده است که غیر از پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار است. در ارتباط با پیشینه پنجره واحد در قوانین مطابق بند (ج) ماده ۳۸ قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب ۱۳۹۴ مسئول ایجاد پنجره واحد تجاری فرامرزی موضوع ماده (۷) قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶ در امور گمرکی در امر تجارت خارجی، گمرک جمهوری اسلامی ایران بوده و دستگاههای صادرکننده مجوز در امر صادرات و واردات و عبور (ترانزیت)، موظفند نسبت

که این هزینه معادل ۱/۱ درصد از درآمد سرانه در ایران می باشد در جدول زیر شروع یک کسب و کار در ایران با نیوزیلند از نظر زمان، هزینه و تعداد مراحل قابل مشاهده می باشد (سایت تابناک، ۱۴۰۰). همانگونه که مشاهده می شود علاوه بر آن که شروع یک کسب و کار در ایران مستلزم صرف هزینه زیاد و همچنین صرف مدت زمان طولانی می باشد که در مقایسه با کشورهای توسعه یافته وضعیت بسیار نامطلوبی به نظر می رسد، از نظر فرایند و مراحل شروع کسب و کار نیز کماکان با پیچیدگی ها و مشکلاتی روبه رو می باشیم که به طولانی تر شدن فرایند شروع کسب و کار منجر شده که این مساله باعث ناامیدی فعالان حوزه کسب و کار و در نهایت عدم سرمایه گذاری و فرار سرمایه می شود.

جدول ۱- مقایسه شروع یک کسب و کار در ایران و نیوزیلند

کشور	زمان (روز)	هزینه (درصد از درآمد سرانه)	فرایند (مرحله)
ایران	۷۲/۵	۱/۱	۱۰
نیوزیلند	۰/۵	۰/۲	۱

فضای کسب و کار سهم خاص خود را دارد لذا از نظر مقایسه با سایر کشورهای پیشرو نمی توان انتظار وضعیت چندان مطلوبی را داشت و ایجاد پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار برای پوشش برخی از این ضعف هاست. در زمان راه اندازی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار رتبه ایران در بین ۱۹۰ کشور ۱۷۸ بوده که تنها ۱۲ کشور وضعیتی بدتر از کشور ما داشته اند. لذا با راه اندازی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار، هدف این بود که زمان لازم برای شروع یک کسب و کار در ایران از ۷۲.۵ روز به سه روز کاهش یابد. در جدیدترین گزارش شاخص سهولت انجام کسبوکار در سال ۲۰۲۰، ایران نمره ۵۸.۵ را کسب کرده و در رتبه ۱۲۷ قرار گرفته است.

۳. مستندات قانونی؛ عملیات اجرایی و راه اندازی

نگارنده معتقد است یکی از آسیب های جدی حوزه کسب و کار و در کل فعالیت های اقتصادی عدم وجود قوانین به روز

هر چند می توان از پنجره واحدهای مختلف در کشورهای گوناگون سخن گفت اما کمک به بهبود فضای کسب و کار و ارائه خدمات مرتبط در یک مکان واحد تقریباً فصل مشترک این فرایند یا ایده است. پنجره واحد ملی در دیگر کشورها فقط محدود به درگاه واحد صدور مجوزها نمی شود، بلکه مجموعه اقدامات و خدمات ارائه شده در راستای تسهیل تجارت نیز در تعریف پنجره واحد ملی این کشورها قرار می گیرد (روزنامه شرق، ۱۳۹۷) کشور اول دنیا در شاخص شروع یک کسب و کار کشور نیوزیلند است. یک فعال اقتصادی در کشور نیوزیلند نیازمند است تا برای راه اندازی کسب و کار خود تنها یک فرایند را در نصف روز و با هزینه ۰.۲ درصد از درآمد سرانه طی کند در حالی

یکی از عوامل موفقیت کشورهای پیشرو در ایجاد پنجره واحد این است که اجرای سیستم را به سازمان مرکزی مشخص، کارآمد و دارای صلاحیتی واگذار کرده اند. این سازمان افزون بر کارآمدی باید از پشتوانه سیاسی قوی، منابع مالی و انسانی کافی برخوردار باشد و توانایی برقراری ارتباط با سازمانهای کلیدی دیگر و مدیریت فعالیتهای مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات را داشته باشد (مغربی سینی و اخوان قنادی، ۱۳۹۸: ۷۶). وضعیت کسب و کار و عوامل موثر بر آن اعم از شروع کسب و کار، قوانین و مقررات و ... در ایران نسبت به کشورهای دیگر قابل مقایسه نیست. طبیعی است که فضای کسب و کار از شرایط اقتصادی و سیاسی هم تاثیر می پذیرد و به نسبت مشکلات اقتصادی می توان به ضعف ها در فضای کسب و کار هم پی برد. از طرفی مسائل سیاسی به ویژه در حوزه سیاست خارجی و روابط بین الملل هم بر این فضا تاثیر مشهودی دارد. به نظر می رسد کاهش و ضعف سرمایه گذاری خارجی در کشور که متاثر از مسائل سیاست خارجی است در مشکلات

خود در خصوص ارتقا خدمات پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار به منظور ثبت تاسیس و تغییرات انواع شرکتها، تاسیس شرکتهای با مسئولیت محدود در تهران را صرفاً از طریق پنجره واحد میسر دانسته و همچنین ثبت تغییرات شرکتهای عضو اتاق بازرگانی تهران در مجموعه پنجره واحد را هم پیش بینی نموده است. برابر مورد ۷ بند (ج) مصوبه سی و ششم تأمین مکان مناسب و تجهیز آن، امورات مربوط به ورود اطلاعات، ثبت نام اولیه در درگاه ثبت شرکتها، نوبت گیری الکترونیکی و ارائه مشاوره بر عهده اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران است. که با استقرار پنجره واحد در مجموعه اتاق بازرگانی تهران انجام می پذیرد.

فضای نامناسب کسب و کار، تاخیرهای طولانی در صدور مجوز، قوانین و مقررات دست و پاگیر اداری، هزینه های گزاف و بعضاً زمانبر بودن راه اندازی کسب و کار و عواملی متعدد دیگری از این قبیل باعث شد که ضرورت راه اندازی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار بیش از پیش احساس گردد، از طرفی نیاز اساسی کشور به بهبود وضعیت اقتصادی و همچنین توصیه های بانک جهانی در ارتباط با نقش پنجره واحد در بهبود فضای کسب و کار نیز در این فرایند موثر قلمداد می شوند. لذا بعد از تصویب مقررات لازم عملیات راه اندازی و به ویژه ایجاد مکان فیزیکی و استقرار کارشناسان نهادها و دستگاههای مرتبط در آن گام اصلی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار محسوب می گردد. اهمیت مکان مناسب تا حدی است که عده ای معتقدند: ایجاد یک محیط معتبر پیش شرط اجرای پنجره واحد است (کرباسیان و بعیدی مفردنیا، ۱۳۹۳). پنجره واحد شروع کسب و کار از سال ۱۳۹۹ با پیگیری و همکاری اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران به عنوان نماینده بخش خصوصی و وزارت اقتصاد و امور دارایی و سازمانهای دخیل از دیگر قوا مانند سازمان ثبت اسناد و املاک، سازمان تأمین اجتماعی، سازمان امور مالیاتی کشور، شرکت ملی پست، روزنامه رسمی و ... در محل اتاق تهران کار خود را آغاز کرده است.

هم اکنون امکان ثبت تاسیس شرکتهای با مسئولیت محدود و سهامی خاص از ابتدا تا انتهای مراحل تاسیس

و مترقی می باشد. هرچند قوانین در این زمینه زیاد است و به نوعی با تورم قوانین مواجه هستیم اما بعضاً کارآمدی لازم را نداشته یا تعارضاتی را در آنها شاهد هستیم. مطالعات بانک جهانی نیز نشان می دهد بسیاری از کشورهایی که دارای فضای نامناسب کسب و کار هستند دارای بیشترین حجم قوانین در دنیا می باشند (فلاح حقیقی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۶۳). راه اندازی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار هم براساس مستندات بالادستی و تصریح قانونی انجام شده است. بر اساس نص تبصره ۶ ماده ۵۷ قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، باید تعداد و وظایف پنجره های واحد کشور از سوی هیئت مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار مشخص شده و در آیین نامه های مصوب شده در هیئت وزیران که از سوی هیئت مقررات زدایی پیشنهاد می شود، به دستگاه های اجرایی ابلاغ شود.

ایجاد پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار در سی و ششمین جلسه هیات مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار در اسفند ۱۳۹۸ به تصویب رسید. مصوبه مذکور به استناد ماده (۷) قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و اصلاحات و الحاقات بعدی آن می باشد. برابر بند (ج) این مصوبه سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است تا ضمن استقرار کارشناسان مرتبط در ساختمان پنجره واحد فیزیکی اقدامات مربوط به تاسیس شرکتهای با مسئولیت محدود را حداکثر طی دو روز کاری انجام دهد. همچنین برابر بند مذکور سازمان تأمین اجتماعی، سازمان امور مالیاتی کشور، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، روزنامه رسمی و شرکت ملی پست نیز موظف شده اند تا با استقرار کارشناس مرتبط، خدمات خود را در سریعترین زمان ممکن و به صورت برخط و حسب مورد بدون نیاز به حضور متقاضی در نهادهای مربوطه انجام دهند. که برابر بند ب سی و نهمین مصوبه هیات مذکور، علاوه بر ثبت شرکتهای با مسئولیت محدود ثبت شرکت سهامی خاص هم به خدمات پنجره واحد اضافه گردید. همچنین راه اندازی پنجره واحد در ۴ شهر اصفهان، شیراز، تبریز و مشهد نیز مورد تصویب قرار گرفت.

در نهایت هیات مقررات زدایی در چهل و سومین نشست

و افزایش شفافیت شود (گل محمدی و کرمی، ۱۳۸۸: ۳۵-۳۶). که بسیاری از موارد گفته شده را می توان در پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار مشاهده نمود.

از آنجایی که ثبت شرکتهای صوری- کاغذی یکی از معضلات اساسی حوزه ثبت شرکتهای می باشد به نظر می رسد فعالیت پنجره واحد می تواند تا حدودی از ثبت این شرکتهای جلوگیری نماید. با توجه به اینکه ارائه خدمات ثبت شرکت و سایر مراحل مرتبط با آن از اصلی ترین وظایف پنجره واحد می باشد و با توجه به اینکه متقاضیان می توانند مراحل ابتدایی تا انتهای تاسیس یک شرکت را در این مجموعه انجام دهند می توان گفت که امکان ثبت شرکتهای صوری و کاغذی هم به حداقل می رسد و از ثبت آنها جلوگیری می شود چرا که متقاضی اصیل می تواند با مراجعه به پنجره واحد و اخذ مشاوره های لازم و بدون واسطه دلال ها و ... کلیه مراحل ثبتی را پیگیری نموده و از مزایای مربوطه هم بهره مند گردد. از طرفی عواملی نظیر پیچیدگی های معمول موجود و بروکراسی حاکم بر فرایند تجارت، تعدد سازمانها و نهادهای درگیر در این خصوص، ناکافی بودن بسترهای تجارت الکترونیکی و استفاده از فناوریهای نوین و سیستمهای مکانیزه در انجام تشریفات از جمله موارد مهم و اثرگذار در نارضایتی تجار و بازرگانان است که باعث بی میلی از انجام تجارت قانونی و گرایش هرچه بیشتر آنان به سمت فعالیتهای غیررسمی و قاچاق کالا می شود (مغربی سینکی و اخوان قنادی، ۱۳۹۸: ۶۸) هرچند موارد پیش گفته بیشتر در ارتباط با پنجره واحد مرتبط با حوزه گمرک بوده اما بسیاری از موارد آن برای پنجره واحد کسب و کار هم صدق می کند لذا راه اندازی پنجره واحد می تواند فرایند طولانی بوروکراسی و درگیری با نهادهای گوناگون را به نحو چشمگیری کاهش دهد. شراکت موثر بخش خصوصی در راه اندازی پنجره واحد کسب و کارها اقدام مهمی بود که انجام شد و همانگونه که رئیس اتاق بازرگانی تهران معتقد است: الگوی بسیار مناسبی شد که در اتاق تهران شکل گرفت و برای کل کشور به یک نمونه موفق بدل شد. پیش از راه اندازی پنجره واحد کسب و کار اگر شرکتی می خواست ثبت شود به طور معمول دو، سه ماه طول می کشید تا کارهایش انجام شود اما با فرآیندی که ایجاد

شرکت در محل پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار میسر می باشد به طوری که متقاضیان تاسیس شرکتهای مذکور می توانند با مراجعه به پنجره واحد، علاوه بر امکان بهره مندی از مشاوره های لازم در اینخصوص در مدت زمانی بسیار کمتر و با هزینه های حداقلی و صرف پرداخت هزینه های قانونی نسبت به ثبت شرکت اقدام نمایند. ثبت نام کدکارگاهی در سامانه سازمان تامین اجتماعی، اخذ کد اقتصادی برای شرکت هم در همان روز تاسیس شرکت در محل مذکور امکانپذیر می باشد. ارائه خدمات مرتبط در راستای عضویت در اتاق بازرگانی تهران، خدمات مرتبط با ثبت برند و علائم تجاری و اختراع، صورتجلسات تغییرات ثبت شرکتهای، پلمب دفاتر قانونی شرکتهای هم از دیگر خدماتی است که در مجموعه پنجره واحد حسب مورد برای متقاضیان و فعالان حوزه کسب و کار ارائه می گردد.

۴. فرصت ها و چالش های پیش روی پنجره واحد

پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار هر چند در ابتدای کار می باشد اما نیاز است تا با شناسایی مشکلات و موانع آن به بهبود و کارایی هر چه بیشترش کمک کرد. استقرار پنجره واحد، می تواند تا حد زیادی فرایند ارائه و تسهیم اطلاعات را هم برای تاجران و هم برای مراجع دولتی روان سازی و تسهیل کند. برای بخش دولتی به طور مشخص، وجود پنجره واحد می تواند منجر به یکپارچگی بیشتر و موثرتر نظامها و فرایندهای موجود، تخصیص موثرتر و کاراتر منابع مالی و انسانی، اصلاح منابع درآمدی دولت، افزایش رضایت تجار، افزایش امنیت، افزایش یکپارچگی و شفافیت در امور، کاهش فساد اداری و توانایی استفاده از تکنیک های پیچیده مدیریت ریسک و کنترل جریان امور شود. برای بخش خصوصی، استقرار پنجره واحد، مزایایی نظیر ایجاد یک نقطه رسمی واحد برای ارائه یکباره همه اطلاعات و اسناد مورد نیاز به سازمانها و نهادهای دولتی، ایجاد نقطه قانون برای دسترسی تجار به اطلاعات روزآمد در خصوص قوانین تجاری جاری، کاهش هزینه ها از طریق کاهش تاخیرها، تسریع در امور اظهار و ترخیص کالا، توضیح و تفسیر قابل پیش بینی قوانین، تخصیص موثر و کاراتر منابع

مشهد، شیراز و تبریز فعالیت دارد، به نظر می رسد گسترش آن در سایر استانها ضروری به نظر می رسد که البته با الکترونیکی شدن ارائه خدمات امکان گسترش آن نیز بیش از پیش فراهم می گردد. همچنین در شرایط فعلی در پنجره واحد فقط ثبت شرکت و مسائل مربوط به آن انجام می شود بدیهیست فضای کسب و کار فقط فضای مرتبط با شرکتها نیست و چه بسا بسیاری از کسب و کارها به ویژه کسب و کارهای خرد نیازمند حمایت بیشتری می باشند که راه اندازی پنجره واحد جامع را ضروری می نمایند هر چند تلاش شده است این امکان از طریق درگاه ملی مجوزها تا حدودی فراهم گردد.

۵. نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات و راهکارها

فلسفه ایجاد و راه اندازی پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار تسریع در ارائه خدمات به متقاضیان، بهبود فضای کسب و کار، حذف مقررات و مجوزهای دست و پاگیر، کاهش زمان و هزینه، ایجاد شفافیت و مواردی از این قبیل می باشد و از آنجایی که برابر ارزیابی های انجام شده از سوی بانک جهانی رتبه کسب و کار در کشور ما نامطلوب و در سال ۲۰۲۰ رتبه (۱۲۷) اعلام شده است؛ به نظر می رسد برنامه ریزی و انجام اقدامات لازم جهت بهبود فضای کسب و کار ضرورتی انکارناپذیر به ویژه در شرایط فعلی اقتصادی کشور می باشد. یکی از اقدامات موثر در این راستا ایجاد پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار بوده که برابر توصیه های بانک جهانی هم اصلی ترین راهکار جهت جهش رتبه کشورها با تاکید بر الکترونیکی بودن آن اعلام شده است. با توجه به اینکه اتاق بازرگانی به عنوان یک نهاد مستقل و اثرگذار در حوزه اقتصادی و کسب و کار میزبان و یکی از متولیان اصلی پنجره واحد مذکور می باشد، از این جهت هم شاهد همکاری مطلوبی بین بخش خصوصی و بخش دولتی هستیم که تجربه آن می تواند در عرصه های گوناگون دیگری نیز تکرار شود و در نهایت به حذف بوروکراسی پیچیده و افزایش کارآمدی منجر شود.

یکی از موانع جدی کسب و کارها در ایران سخت گیری های قبل از راه اندازی آن است در حالی که به نظر می رسد بهتر است با تسهیل صدور مجوز، نظارتها را به بعد از آن موکول نمود.

شد و راه اندازی پنجره واحد، ثبت شرکتها به دو، سه روز کاهش پیدا کرده است. این الگو نشان می دهد که بخش خصوصی چقدر می تواند کارا باشد و اگر کارها به بخش خصوصی سپرده شود و از بخش خصوصی مسئولیت بخواهند چقدر می تواند برای توسعه کشور مفید باشد (خوانساری، ۱۴۰۱: ۵). لذا تجربه مذکور خود نمونه و فرصتی است تا با استفاده از قابلیت های بخش خصوصی نسبت به کاهش اقدامات تصدی گرایانه بخش دولتی و فرایندهای بوروکراتیک اقدام نمود و به صورت جدی به برون سپاری بسیاری از تکالیف نهادها و دستگاههای دولتی فکر کرد.

یکی از اثرات مستقیم ایجاد پنجره واحد در فضای کسب و کار، تسهیل فرآیند سرمایه گذاری در استانها و بهبود شاخص های جذب سرمایه است. به صورت طبیعی وقتی فضای کسب و کار مساعد باشد انگیزه برای سرمایه گذاری داخلی و خارجی فراهم می گردد. کاهش هزینه ی راه اندازی کسب و کار و همچنین کاهش زمان آن از دیگر فرصت هایی است که راه اندازی پنجره واحد می تواند کمک شایانی در این زمینه باشد.

جدا از فرصتهای ایجاد شده مجموعه پنجره واحد با چالش هایی هم روبه رو می باشد، به نظر می رسد نقص اصلی پنجره واحد، فیزیکی بودن آن است. امری که فراگیری آن در کشور را با مشکل روبرو کرده است. لذا پیگیری سیاست برخط نمودن فرایندهای حوزه کسب و کار امروزه امری گریزناپذیر می باشد. این مهم هم باعث کاهش زمان و هزینه ها می شود هم می تواند در بهبود وضعیت و بالا بردن دقت کار مثرتر باشد (میلانی، ۱۴۰۱: ۳۱). عدم آشنایی متقاضیان و جامعه هدف با مجموعه پنجره واحد را هم نباید فراموش کرد. تبلیغ و بازاریابی پنجره واحد بسیار مهم است (کرباسیان و بعیدی مفردنیا، ۱۳۹۳) لذا ضروریست ضمن ارتقا خدمات پنجره واحد و گسترش آن در حوزه های دیگر به معرفی و تبیین اهداف و چگونگی فعالیت آن پرداخت تا فعالان حوزه کسب و کار بتوانند به صورت هدفمند و بدون واسطه از خدمات ارائه شده بهره مند گردند.

پنجره واحد هم اکنون به صورت جدی و سازمان یافته فقط در تهران و به صورت نیمه فعال در چهار شهر اصفهان،

در بهبود و ارتقای وضعیت بخش خصوصی اقتصاد بسیار مفید باشد و به نوعی چنین اقدامی امکان رقابت بخش خصوصی و به ویژه کسب و کارهای نوپا را بالا برده که می تواند علاوه بر افزایش کیفیت تولیدات به کاهش قیمت هم منجر شده و دروازه های توسعه و رشد را به روی اقتصاد باز نماید آنچه مسلم است اصلاح فضای کسب و کار و بهبود شاخص های مزبور در عرصه جهانی نه تنها گامی مثبت و اساسی در جهت تقویت جنبه مشارکت بخش خصوصی در عرصه اقتصاد و ارتقاء سطح اشتغال و تولید در کشور محسوب می شود بلکه به طور قطع از منظر سرمایه گذاران خارجی از جمله ی مهمترین نماگرها برای ورود به کشور میزبان و شرط لازم برای ارتقا و تسهیل جریان ورود فناوری به کشور می باشد (میلانی، ۱۴۰۱: ۳۰).

برای ایجاد پنجره واحد کاربرپسند، همکاری میان دولت و کسب و کارهای مختلف در بخش خصوصی از اهمیت ویژه ای برخوردار است؛ به همین جهت، دولت‌ها با درک عمیق این مساله برای جلب مشارکت گسترده بخش خصوصی برنامه ریزی می کنند و اقدامات مختلفی را در چهارچوب آن انجام می دهند (مغربی سینیکی و اخوان قنادی، ۱۳۹۸: ۷۷). عواملی که می تواند به موفقیت یا عدم موفقیت پنجره واحد منجر شوند باید شناسایی گردد مثل عوامل سیاسی - اراده مدیران - استقبال مردم و لذا نباید تغییرات مدیریتی خلی در مجموعه مذکور و خدمات آن ایجاد نماید یا اختلافات احتمالی بخش دولتی و بخش خصوصی منجر به توقف آن گردد.

نگارنده معتقد است برنامه ریزی جهت حرکت از سوی «پنجره واحد فیزیکی شروع کسب و کار» به سمت «پنجره واحد الکترونیکی شروع کسب و کار» می تواند کمک شایانی به بهبود فضای کسب و کار و البته ارتقای جایگاه پنجره واحد نماید. ضروری است با همکاری سایر دستگاه ها و نهادهای ذیربط ابتدا «سامانه جامع پنجره واحد الکترونیکی شروع کسب و کار» راه اندازی شده و کلیه دستگاه های مربوطه به صورت برخط خدمات خود را ارائه نمایند. به نظر می رسد در این فرایند نقش امضای الکترونیک بسیار مهم بوده و چه بسا با تعریف آن بتوان مراجعات حضوری را به طور کامل حذف نمود. این اقدام علاوه بر کاهش هزینه ها و زمان به تکریم بیشتر ارباب رجوع منجر

محمدعلی دهقان دهنوی معاون وقت امور اقتصادی وزارت اقتصاد و دارایی با اشاره به موکول نمودن نظارتها به پس از ثبت و صدور مجوز، به طرح ایده «دولت باغبان» به جای «دولت نگهبان» می پردازد و دلیل طولانی بودن زمان شروع کسب و کار در ایران را این می دانست که سیستم نظارتها در کشور مبتنی بر رویکرد پیشینی است و معتقد است نظارت پیشینی را باید به نظارت پسینی تغییر دهیم به طوری که نظارتها به پس از ثبت شرکت و شروع کسب و کار افراد موکول شود و اجازه دهیم که نظارت های لازم بر کیفیت و کمیت کسب و کارها پس از شروع آن صورت گیرد (دهقان دهنوی، ۱۳۹۹). اجرای یک پنجره واحد کار مهمی است که مستلزم مشارکت بسیاری از ذینفعان و متعهد شدن بسیاری از بازیگران چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی به همکاری است. بنابراین اتخاذ یک رویکرد سیستماتیک و نظام مند از ابتدای کار، امری ضروری است. همچنین استقرار پنجره واحد می تواند منجر به یکپارچگی بیشتر و موثرتر نظام های تبادل اطلاعات شود (گل محمدی و کرمی، ۱۳۸۸: ۳۶). ایجاد بخش پاسخگویی در پروژه پنجره واحد می تواند ابزار مناسبی برای جمع آوری اطلاعات و بازخوردها از کاربران فراهم سازد (گل محمدی و کرمی، ۱۳۸۸: ۳۸) در همین راستا ایجاد میز خدمت به ویژه میز خدمت الکترونیکی می تواند راهگشا باشد. راه اندازی سامانه جامع کسب و کار، نوبت دهی الکترونیکی، ایجاد ارتباطات برخط با سایر نهادها و دستگاه های مرتبط با حوزه کسب و کار هم از دیگر اقداماتی است که می توان در این زمینه انجام داد.

بهبود فضای کسب و کار تلاشی چند جانبه را می طلبد و کلیه عوامل موثر بر عملکرد واحدهای اقتصادی را از جمله کیفیت دستگاه های حاکمیتی، ثبات قوانین و مقررات، کیفیت زیرساختها و ... شامل می شود. در یکی از راهکارهای ارائه شده گفته شده است که رفع موانع بخش خصوصی یا همان بهبود فضای کسب و کار باید جایگزین خصوصی سازی شود. این راهبرد را جوزف استیگلیتز برنده نوبل اقتصاد «رشد بخش خصوصی از پایین» و ژانوس کورنای اقتصاددان مشهور دانشگاه هاروارد «رشد طبیعی بخش خصوصی» می نامند. ایجاد زمینه مناسب برای فعالیت و شروع کسب و کار و حمایت از آن می تواند

کرباسیان، مسعود و علی بعیدی مفردنیا (۱۳۹۳)؛ پنجره واحد تجارت فرامرزی در ایران و جهان، روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۳۳۳۸، قابل دسترس به نشانی: <https://donya-e-eqtesad.com> کد خبر ۸۳۹۱۴۱ تاریخ ۱۳۹۳/۰۸/۱۵

گل محمدی، حمید، میترا کرمی (۱۳۸۸)؛ پنجره واحد؛ ضرورت ورود به دروازه های تجارت جهانی، تدبیر، شماره ۲۱۱، آذر. مرادی، محمدعلی (۱۳۹۸)؛ طراحی الگوی بهبود محیط کسب و کار شهر تهران، فصلنامه علمی- پژوهشی اقتصاد و مدیریت شهری، شماره بیست و ششم، بهار.

مغربی سینیکی، وحید و علی اخوان قنادی (۱۳۹۸)؛ مطالعه تطبیقی پنجره واحد تجارت فرامرزی و تاثیر آن بر تسهیل تجارت و پیشگیری از قاچاق کالا (مطالعه موردی کشورهای منتخب)، اقتصاد پنهان، شماره ۱۶ و ۱۷، پاییز.

مکیان، سید نظام الدین و مهدی امامی میبدی و سمانه عشرتی و زهره احمدی (۱۳۹۲)؛ فضای کسب و کار، راهبرد رشد مقایسه کشورهای منطقه منا و سازمان توسعه و همکاریهای اقتصادی، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش های رشد و توسعه اقتصادی، سال سوم، شماره ۱۱.

میلانی، جمیل (۱۴۰۱)؛ بهبود فضای کسب و کار و توسعه اقتصادی، جایگاه و تکالیف سازمانهای اجرایی؛ مطالعه موردی: سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار، سال سیزدهم، شماره بیست و پنجم، تابستان.

شده و حتماً بهبود فضای کسب و کار و بهبود رتبه کشور را در پی خواهد داشت.

منابع

بختیاری، صادق و افسانه شایسته (۱۳۹۱)؛ بررسی تاثیر بهبود فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای منتخب با تاکید بر ایران، فصلنامه علوم اقتصادی، سال ششم، شماره نوزدهم، تابستان.

حسین زاده، هدایت (۱۳۹۷)؛ اثر بهبود فضای کسب و کار بر رشد اقتصادی در کشورهای درحال توسعه، فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، دوره ۶، شماره ۳، پاییز.

خوانساری، مسعود (۱۴۰۱)؛ دوران توسعه نهاد بخش خصوصی؛ گزارشی از عملکرد ۸ ساله اتاق تهران، آینده نگر، شماره ۱۲۷، بهمن.

دهباشی، وحید و هادی اسماعیل پور مقدم و زهرا اربابی (۱۳۹۹)؛ اثر بی ثباتی برخی شاخص های کلان اقتصادی بر تعداد شرکت های فعال در فضای کسب و کار ایران، فصلنامه علمی پژوهشنامه اقتصادی، سال بیستم، شماره ۷۷، تابستان.

دهقان دهنوی، محمد علی (۱۳۹۹)؛ سخنرانی در مراسم افتتاح پنجره واحد شروع کسب و کار قابل مشاهده در سایت انجمن شرکت های دانش بنیان استان کرمان آدرس: <https://daneshbonyan-kr.ir>

روزنامه شرق (۱۳۹۷)؛ پنجره واحد ملی، تجربه موفق دنیا در بهبود محیط کسب و کار به آدرس: <https://www.sharghdaily.com/fa/tiny/news> ۷۴۰۸۰۵-

سایت تابناک (۱۴۰۰)؛ پنجره واحد برای راه اندازی کسب و کار به کجا رسید؟ به نشانی: <https://www.tabnak.ir/fa/news> ۱۰۹۵۹۲۰/

فلاح حقیقی، نگین، نگار ارمغان و مسعود بیژنی (۱۳۹۶)؛ واکاوی آسیب های فضای کسب و کار در استان یزد، فصلنامه مدیریت توسعه فناوری، دوره پنجم، شماره ۳، زمستان.